

عمل قابیل

ماسیمو رکالکاتی
ترجمه شهاب‌الدین عباسی

عمل قابیل

سرچشمه‌های نفرت

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: رکالکاتی، ماسیمو، ۱۹۵۹-م. Recalcati, Massimo, 1959-
عنوان و نام پدیدآور: عمل قابیل (سرچشمه‌های نفرت)/ ماسیمو رکالکاتی / ترجمه شهاب‌الدین عباسی
مشخصات نشر: تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه ۱۴۰۱
مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۳-۹۱۱-۳
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: کتاب حاضر از متن انگلیسی اثر با عنوان "Cain's act, 2022." به فارسی برگردان شده است.
موضوع: قابیل/ خیر و شر -- جنبه‌های روان‌شناسی
شناسه افزوده: عباسی، شهاب‌الدین، ۱۳۴۵-، مترجم
رده‌بندی کنگره: BF۷۸۹
رده‌بندی دیویی: ۱۵۸/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۴۵۵۹۳

■ عمل قابیل

ماسیمو رکالکاتی ترجمه شهاب‌الدین عباسی

آماده‌سازی و تولید: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

طراحی گرافیک: پرویز بیانی چاپ و صحافی: نقره آبی

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۴۰۲، ۷۷۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.
هرگونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کتبی از ناشر است.

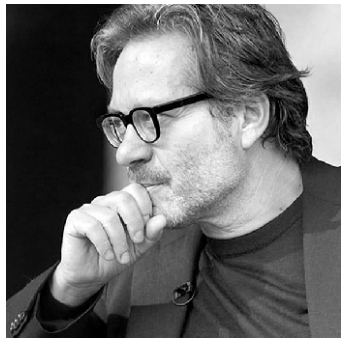
بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴

طبقه سوم، تلفن، ۰۵۶۶۴۷۷۴

@ketabeparseh

ماسیمو رکالکاتی (۱۹۵۹-ایتالیا)

این روانکاو و نویسنده در دانشگاه‌های پابویا و ورونای ایتالیا تدریس می‌کند. کتاب‌های متعدد او به زبان‌های مختلف ترجمه شده است که برخی از آن‌ها عبارتند از: شب در جتسیمانی، دستان مادر، در ستایش بخشش، بوسهٔ ملام، راز پسر، و روانکاوی لاکانی در عمل. عمل قابیل اولین کتابی از اوست که به فارسی منتشر می‌شود.

فهرست

۱۱	پیشگفتار.....
۲۳	مقدمه.....
۳۵	در آغاز قایل بود.....
۳۹	آفرینش.....
۴۳	قانون شکنی.....
۴۷	خدا شدن: وعدهٔ مار حسود.....
۵۹	برهنگی آشکار شد.....
۶۳	قانون خدا.....
۶۷	تخطی دوم: خشونت و حسادت.....
۷۷	متجاوز: قایل و نارسیس.....
۸۷	انتخاب خدا.....
۹۵	شیفتگی نفرت.....
۱۰۳	برادری، سوگواری و مسئولیت.....
۱۱۳	میراث قایل.....

[تابلوی هایبل قایل رابه طرف مرگ می برد، اثر جیمز تیسو نقاش فرانسوی، ح ۱۹۰۰]

پیشگفتار

معجزهٔ خلقت در آفریدنِ موجودی اخلاقی نهفته است.
لویناس، تمامیت و نامتناهی

عمل قابیل جدیدترین کتاب ماسیمو ر کالکاتی روانکاو و نویسندهٔ ایتالیایی است که بر پایهٔ تحلیل داستان هاییل و قابیل در کتاب مقدس، ریشه‌های نفرت در نهاد بشر و نفي «دیگری» را می‌کاود و از پیوندهای انسانی نو و بازتعریف برادری سخن می‌گوید. او در این اثر از روانکاوی لاکان و فلسفهٔ لویناس بهره می‌گیرد و می‌کوشد تحلیلی ژرف از این داستان و درس‌های انسانی آن به دست دهد. سارتر فیلسوف فرانسوی می‌گفت «دو زخِ دیگری است» و امانوئل لویناس دیگر فیلسوف فرانسوی بر آن بود که «فقط به مدد مواجههٔ اخلاقی با شری که بر هم‌نوعانم وارد شده است می‌توانم کاملاً انسان باشم.» لویناس معتقد بود اخلاق نوعی گشودگی نسبت به «دیگری» (انسان یا شخص دیگر) است. اخلاق نه

به معنای همانندسازی (همه چیز را به رنگ و خدمت خود در آوردن) بلکه به معنای پذیرفتن حضور دیگری و رفتار مسئولانه داشتن با اوست. در کتاب عمل قابیل سیر تحول قابیل با توجه به این زمینه مورد کندوکاو قرار می‌گیرد.

رکالکاتی در این کتاب بر پایهٔ متن کتاب مقدس این نظر را مطرح می‌کند که نفرت، و خشونت برآمده از آن و سپس قتل و برادرکشی، اموری عَرَضی و سطحی در نهاد بشر نیستند و ریشه‌های عمیق در انسان دارند. اما در داستان قابیل سیر و صیوروتی رخ می‌دهد که تحولی شگرف را رقم می‌زند، همان تحولی که لویناس در عبارت بالا از آن به «معجزه» تعبیر می‌کند.

چند نکته در زمینهٔ بحث‌های تطبیقی: آنچه نویسنده در پی شرح آن است عمیق یا درونی بودن ریشهٔ گناه و نه «ذاتی» بودن آن است. نویسنده کتاب تصریح می‌کند که گناه بزرگ این است که انسان سودای الوهیت بپروراند و بخواهد «همچون خدا باشد». نویسنده بر اساس خطوط کلی قصهٔ خلقت آدم و حوا و داستان هابیل و قابیل در کتاب مقدس پیش رفته است. رکالکاتی چارچوب الهیاتی کتاب مقدس را در کتاب عمل قابیل مبنای تحلیل خود قرار می‌دهد که پاره‌ای از آن‌ها با نگرش دینی نزد مسلمانان نیز همپوشانی دارد. به اختصار می‌توان گفت در کتاب این نکات شرح داده شده: ۱. خدا عالم و آدم را آفرید و آفرینش گواه شکوه و قدرت و محبت خداوند است. ۲. حضور و اهمیت شریعت یا قانون الهی. ۳. وسوسه‌انگیزی شیطان. ۴. تخطی آدم و حوا از امر الهی و خوردن

از میوه درخت ممنوعه در پی وسوسه شیطان، و هدایای دو برادر به درگاه خدا، و برادر کشتی قابیل. ۵. محبت خداوند و توبه و بازگشت انسان: «فقط ما را تا ابد نفرین شده است، اما به انسان این فرصت داده می‌شود که شجاعانه در مسیر تاریخ پیش برود. اشتباه انسان آنجا بود که دست به یگانه‌انگاری خود با خدا زد.» و «خدا می‌داند که برای هابیل چه اتفاقی افتاده است، اما از قابیل سؤال می‌کند چون می‌خواهد قابیل این سخن او را بشنود تا حس مسئولیت اخلاقی‌اش را بیازماید.»

تصویر کلی بالا با مضامین نظیر آن در سنت اسلامی هم‌نواپی دارد. شاید تنها در مورد توبه و بازگشت قابیل قدری اختلاف نظر وجود داشته باشد. در سنت اسلامی، چنانکه در قرآن آمده، قابیل اظهار ندامت می‌کند. برخی علمای مسلمان این ندامت را به معنای توبه دانسته‌اند و عده‌ای دیگر معتقدند توبه صورت نگرفته است. البته نویسنده در کتاب به وجه منفی نمادین قابیل و رد و نشان آن در ناخودگاه هر فرد اشاره می‌کند و پس از نقل قولی از یکی از روانکاوان می‌گوید: از حیث ناخودآگاه، همه ما قابیل بوده‌ایم و هستیم. در جایی دیگر از کتاب هم می‌گوید: اگر واقعاً می‌خواهیم با پدیده شوم خشونت انسانی روبه‌رو شویم، باید بپذیریم که هر کدام از ما یک قابیل درونی را در نهاد خود نگه می‌داریم. در جای دیگری از کتاب هم به بُعد سرکش و آشوبگر قابیل اشاره می‌کند و با لحنی انتقادی از کسانی چون ژوزه ساراماگو و آندریا کامیلری یاد می‌کند که ستایشگرانه قابیل را منادی آزادی بشر و شخصیتی پرورته‌ای می‌انگارند. در هر حال، نویسنده کتاب

برداشت‌های خودش را از متن این داستان دارد که قاعدتاً می‌توانند مورد نقد و بررسی قرار گیرند. چنانکه در این پیشگفتار و در طول متن کتاب پیداست، نویسنده برداشت‌های خود را از داستان هابیل و قابیل در کتاب مقدس بیان کرده است که قاعدتاً قابل نقد و حتی رد است. خود نویسنده در جایی، برداشت خود را کمی دور از ذهن می‌خواند. او در برداشت خود، به ریشه‌های نفرت و به این سخن‌ها بزرگ اشاره می‌کند که انسان گرگ انسان است. در همین حال، سخن لویناس را داریم که هر انسان را جلوه‌گاهی از وجود قدسی می‌داند. در این مقدمه و در طول کتاب اشاراتی مقایسه‌ای هم مطرح شده که نگاه از زاویه‌های مختلف را امکان‌پذیرتر می‌کند. در هر حال، چنانکه در حکایتی شرقی آمده است وقتی انگشتی را می‌بینیم که به ماه اشاره می‌کند، هدف این است که به «ماه» توجه کنیم نه به انگشت. هدف از این کتاب در یک جمله، بهبود بخشیدن به روابط انسانی است. نقد و رد سخن نویسنده و ناپذیرفتنی شمردن برخی مواضع وی غیرممکن نیست و در ترازوی خرد می‌توان آن‌ها را محک زد. بشارت از آن کسانی است که سنجشگری می‌کنند و بهترین قول‌ها را برمی‌گزینند. در هر حال، نویسنده تصریح می‌کند که خشونت انسان به طور چشمگیری ناشی از وابستگی‌اش به خودشیفتگی، شیفتگی مَهَلک او به تصویر ایده‌آل خودش، و اکراه و رویگردانی‌اش از پذیرش حضور دیگران، و گوش سپردن به آوای مرگبار خودپرستی است. نویسنده در این کتاب ریشه‌های نفرت و ناسازگاری در انسان‌ها را که وابسته به

شرایط زندگی‌شان هم هست، تحلیل و واکاوی می‌کند تا راهی برای بازگشت و تقویت مناسبات همدلانه و اخلاقی میانشان هموار شود.

رکالکاتی در کتاب بعدی خود، وسوسهٔ دیوار (۲۰۲۲) هم این دغدغهٔ اخلاقی و ترمیم روابط انسانی و فاصله گرفتن از نفرت و خشونت را دنبال می‌کند. او در این کتاب که تصویرِ جلد‌گویایی از یک دیوار بلند دارد، با تکیه بر تجربهٔ تغییر مناسبات اجتماعی در دوران کرونا، می‌گوید: «از لحاظ اخلاقی، بزرگ‌ترین مُعرّف و نشانهٔ آزادی، آزادی انتخاب یا به تکاپو درآوردن و میدان دادن به ارادهٔ آزاد نیست. بزرگ‌ترین نشانهٔ آزادی همبستگی است.» او در ادامه می‌گوید پشت اجباری که در دوران مهار و مبارزه با کرونا برای محدود کردن آزادی‌های خود داشتیم حمله به آزادی جمعی ما نبود. این شرایط به ما نشان داد که هیچ‌کس نمی‌تواند خود را بی‌اعتنا به دیگران نجات دهد، و آزادی بدون همبستگی و پیوندهای انسانی کلمه‌ای توخالی است.

ماسیمو رکالکاتی در سال ۱۹۵۹ در میلان ایتالیا به دنیا آمد و در سال ۱۹۸۵ در دانشگاه میلان مدرک فلسفه گرفت. در تابستان همان سال، با خواندن نوشته‌های ژاک لاکان، روانکاو و پزشک معروف فرانسوی، به روانکاوی علاقه‌مند شد و در این رشته به تحصیل پرداخت. رکالکاتی در سال ۱۹۸۹ در رشتهٔ روانشناسی اجتماعی در دانشکدهٔ روانشناسی میلان فارغ‌التحصیل شد و مطالعات تخصصی خود را بین میلان و پاریس از سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۰۷ دنبال کرد. رکالکاتی در سال ۲۰۰۳ مرکزی بالینی در زمینهٔ روانکاوی تأسیس کرد که تا سال ۲۰۰۷ رئیس آن بود.